Učebnice pomůže případně sloužit samoukům-začátečníkům, kteří jistě uvítají připojený klíč k obtížnějším cvičením a shrnutí vzorů polského skloňování (časování v přítomném čase je uvedeno v 2. – 6. lekci, jiné formy sloves v dalších lekcích, dle obsahu).

Čech a Polák hovoří jazyky velmi blízkými, avšak osvojení si toho druhého je snadné jenom zdánlivě. Dorozumí se bez problému, pokud si chtějí koupit třeba chléb a mléko, a každý mluví svou řečí. Chtějí-li však pochopit nebo vyjádřit nějakou myšlenku, či snad pustit se do diskuse na nějaký abstraktní problém, pak se musí tomu druhému jazyku učit. To ale stojí za to, protože si opravdu máme co říci.

Autorka

Lekcja 1

POLSKÁ PÍSMENA A POLSKÉ HLÁSKY

Polská abeceda

a ą b c ć d e ę f g h i j k l ł m n ń o ó p r s ś t u w y z ź ż

Spřežky

1. Hlásky označované jedním písmenem: viz polská abeceda.

   Pozor: písmeno **ó** se vyslovuje stejně jako **u**.

2. Hlásky označované dvěma písmeny:
   ch cz dz dź dż sz rz

   Pozor: spřežku **rz** vyslovují Poláci stejně jako **ż**.

3. Hlásky označované někdy dvěma písmeny:
   Měkké hlásky **ć**, **dź**, **ń**, **ś**, **ź** se píší dvěma písmeny: **ci**, **dzi**, **ni**, **si**, **zi** (v jednom případě dokonce třemi), jestliže jsou před samohláskou, která tvoří slabiku. Touto samohláskou tvořící slabiku může být také **i**.

Příklady:		Výslovnost
świat	**si**erpień – **si**wy	[*ś*]
ćwiczenie	**ci**ekawy – **ci**chy	[*ć*]
źle	**zi**arno – **zi**ma	[*ź*]
koń	ko**ni**ec – **ni**kt	[*ń*]
dźwig	**dzi**ecko – **dzi**ki	[*ʒ́*]

Podtržené hlásky se vyslovují zcela měkce.

Pozor: Tam kde hláska **i** následuje po jiných souhláskách než jsou výše uvedené, označuje také jejich změkčení (nejsou to však zcela měkké hlásky): **fiołek** (vyslov: *f'oᵘek*), **biedny** (vyslov: *b'edny*), **mieszkać** (vyslov: *m'eškać*).

Polské souhlásky

A. Hlásky **ć/ci, dź/dzi, ń/ni, ś/si, ź/zi** se vyslovují v polštině velmi měkce, a to tak, že se střední část jazyka přiblíží k patru:

Příklad:

Schéma mluvidel při vyslovení hlásky **ć**. Je zachycena počáteční a závěrečná fáze pohybu jazyka (jazyk je označen čárkováním).

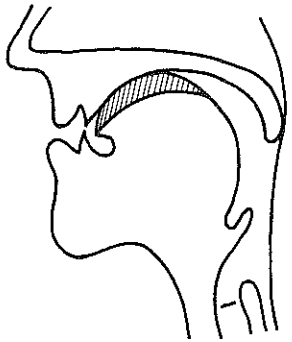

● **1. cvičení.** *Přečtěte nahlas:*

a) Ciocia jest ciekawa, ale i cierpliwa.
b) Ciasno tu, ciemno i cicho.
c) Wróć tutaj. Ćwicz razem z nami.
d) On wróci. Leci już do ciebie.
e) Ale z ciebie ciapa!

B. Souhlásky označované **sz, cz, ż, rz, dż** jsou v polštině souhláskami foneticky tvrdými. Vyslovují se tak, že se hrot jazyka přiblíží k horní dásni:

Příklad:

Schéma mluvidel při vyslovení hlásky **cz**. Střední část jazyka je snížena a jeho hrot se dotýká horní dásně. Je zachycena počáteční a závěrečná fáze pohybu jazyka. (Jazyk je označen čárkováním).

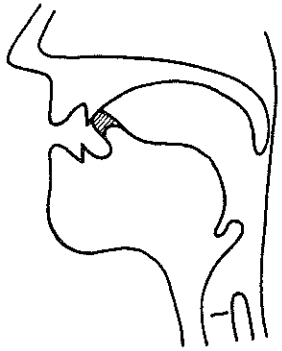

● **2. cvičení.** *Přečtěte nahlas:*

a) Czytam w czytelni czasopisma.
b) W czwartek mam zwykle czas.
c) Jaki to kolor: czarny czy czerwony?
d) On dobrze czyta i tłumaczy.
e) Czesław jest uczniem czwartej klasy.

Spřežky:

dz	dzwonek, dzban, po drodze
dź/dzi	dźwig, dziwny, rodzina
dż	dżem, dżungla, dżdżysty

jsou to znělé protějšky **c, ć, cz**

V češtině vystupují ve slovech: *leckdo, džbán.*

● **3. cvičení.** *Přečtěte nahlas:*

dzieci, dziewczyna, dziennik, na podłodze, dżokej, dżuma, siedzi, widzi, chodzi, idzie, dzisiaj, wiedza, bardzo, widzowie, cudzoziemiec

Jak již bylo řečeno, vyslovuje se polské **rz** stejně jako **ż**. Není to tedy kmitavá hlaška jako v češtině *ř*. **Ż** a **rz** se mohou vyslovovat zněle i nezněle, a to v závislosti na sousedních hláskách (obdobně jako v češtině).

● **4. cvičení.** *Přečtěte nahlas:*

a) Na brzegu rzeki rośnie brzoza.
b) Na górze róże, na dole bez.
c) Rzeczywiście była burza.
d) Grzegorz wierzy, że żona go nie rzuci.
e) Grzeczność to najważniejsza rzecz.

C. Ł, ł – většina Poláků vyslovuje jako neslabikotvorné **u**.
(Tuto výslovnost lze přirovnat k výslovnosti *w* v angličtině, např. *white* [ᵘ͡ajt], *what* [ᵘ͡ot], *wine* [ᵘ͡ajn].)

Doporučuje se cvičit neslabikotvornou výslovnost **ł**!

Příklady:

ławka, koło, złoto, chodził, Wrocław, Łódź, płakać, sałata, płomień
(Srovnejte s vyslovností: *nauka, zaufanie, ulica*)

D. G, g je znělým protějškem **k**. Vyslovuje se jako v češtině ve slovech *kdy, kdo*.

Pozor: Polské **g** se často vyskytuje tam, kde v podobných českých slovech je *h*, např.:

gęsty – *hustý*
gęś – *husa*
granica – *hranice*

Hlásky označované **h** a **ch** vyslovují Poláci nezněle, např.:

Hanna [*channa*]
hańba [*chańba*]
Hegel [*chegel*]
higiena [*chigiena*]

Dvě stejné sousední souhlásky ve výslovnosti nesplývají a vyslovují se buď obě nebo jako jedna prodloužená, např. ve slovech:

A**nn**a, pora**nn**y, wi**nn**y, le**kk**i, o**dd**ać, te**rr**or

(Někdy se takové spojení vyslovuje krátce, např. *miękki.*)

Polské samohlásky

V polštině se nerozlišují dlouhé a krátké samohlásky. Všechny polské samohlásky jsou středně krátké.

A. V češtině nejsou nosové samohlásky **ą** a **ę**. Jejich výslovnost vysvětlíme v příští lekci.

B. Písmena označující samohlásky, které se vyslovují jinak než v češtině: **ó** se vyslovuje jako **u**, např.:

ósmy [*usmy*]
stół [*stuł*]
łóżko [*ǯuško*]

C. Samohlásky **i** a **y** vyslovujeme v polštině zcela odlišně:
i je vysoká přední měkká samohláska, kdežto **y** je vysoká přední tvrdá samohláska. Polák vyslovuje tyto hlásky jinak a na základě jejich znění rozlišuje význam slov, např.:

bić	≠	być	były	≠	byli
wić	≠	wyć	znały	≠	znali
pisk	≠	pysk	piły	≠	pili

(Zde je nutno připomenout, že hlásky před **i** se vyslovují jako měkké nebo změkčené.)

Přízvuk

Přízvuk je téměř vždy na předposlední slabice slova, např.:

A-dam Mic-**kie**-wicz to **pol**-ski po-**e**-ta.
Czy-tam **wier**-sze A-**da**-ma Mic-kie-**wi**-cza.

● **5. cvičení.** *Cvičte výslovnost:*

s – ś/si	ś/si – sz

sen	–	sień	siał	–	szał
sos	–	siostra	siadaj	–	szata
nos	–	noś	sierota	–	szeroka
osa	–	Zosia	siła	–	szyła
sweter	–	świerk	siódmy	–	szósty
misa	–	misia	świecki	–	szwedzki

● **6. cvičení.** *Cvičte výslovnost:*

c – ć/ci	ć/ci – cz

praca	–	prać	bić	–	bicz
cena	–	ciemna	płaci	–	płacze
cała	–	ciała	leci	–	leczy
cecha	–	uciecha	badać	–	badacz

● **7. cvičení.** *Cvičte výslovnost:*

z – ź/zi	ź/zi – ż/rz

wozy – wozi
zegar – zielony
mrozy – mrozi
obrazy – obrazi

wiezie – wierzy
kozie – na korze
mazie – maże
Rózia – róża

● **8. cvičení.** *Cvičte výslovnost:*

dz – dź/dzi	dź/dzi – dż

jedzmy – jedźmy
jedz – jedź
w drodze – w sadzie
wiedza – Jadzia

dzień – dżem
gdzieś – dżez
godzina – dżinsy
dziura – dżuma

● **9. cvičení.** *Cvičte výslovnost* ***ł:***

a) płaski, płaszcz, płacić, płomień, płótno, pług, błazen, błoto
b) dłoń, długi, tłok, tłumacz, tłusty
c) młody, młot, młodzież, młynek, młynarz
d) złamać, złodziej, złość, złuda, złożony, słaby, słodki, Słowak, służba, słyszeć
e) głęboki, głodny, głos, główny, głuchy, głupi, Kłodzko, kłamać, kłos, kłódka, kłaść
f) chłodny, chłop, chłopak
g) łuk, łuna, kłuć, długość, bułka, dół, kukułka, bibułka

● **10. cvičení.** *Cvičte výslovnost* ***ó a u:***

siódmy, góra, różny, chór, domów, kilku robotników, równy, dużo

sowa – sówka
wdowa – wdówka
rola – rólka

róg – rożek
strój – stroje
sól – sole

● **11. cvičení.** *Cvičte výslovnost* ***i a y:***

gruby – grubi
mały – mali
miły – mili
wolny – wolni
inny – inni
nowy – nowi

grubych – głupich
małych – dalekich
miłych – cichych
wolnych – tanich
innych – średnich
nowych – wysokich

Obtížnější texty k hlasitému čtení (bez nosových samohlásek):*)

I.
Wszyscy lubimy grzyby, ale nie każdy umie je zbierać. W zeszłym roku w Puszczy Kampinoskiej znalazłem bardzo dużo prawdziwków i maślaków. Jedliśmy je potem usmażone i uduszone. Były szalenie smaczne. To świetne jedzenie.

II.
Szczotkowanie włosów zabierze mi kilka chwil. Potem wychodzimy na spotkanie do klubu dżezowego. Jeszcze wyczyść nasze dżinsy – musimy je włożyć, bo w klubie jest impreza specjalnie dla młodzieży.

III.
Dzieciństwo miałem urocze i przyjemne. We wczesnej młodości było już inaczej: zamiast ciepła uczuć rodzicielskich czekała mnie twarda rzeczywistość życia. Ciekaw jestem, jak upłynie mi wiek średni i starość. Czy przyniesie mi pocieszenie czy rozczarowanie?

*) Slovní zásoba použitá ve fonetických cvičeních je obsažena v polsko-českém slovníčku připojeném na konci učebnice.